

VLADAS MONTVYDAS-ŽEMAITIS, ETMONAS

1911 09 09–1953 08 23

Iš kairės: Žemaičių apygardos vadas Vladas Montvydas-Žemaitis, Valentinas Orlingis, neatpažintas, Vakarų Lietuvos (Jūros) srities štabo viršininkas Antanas Liesys-Tonis, Idenas ir Antanas Seneckis-Žaibas. *(Genocido aukų muziejaus fondas)*

Vladas Montvydas-Žemaitis, Etmonas, Kazimiero, g. 1911 m. rugsėjo 9 d. Telšių aps. Varnių vls. Gatautiškės k. Tėvai buvo Gatautiškės dvaro darbininkai. Šeimoje dar augo dvi seserys ir vienas brolis. Baigęs Poežerės pradžios mokyklą, išmoko staliaus amato. Tarnavo Lietuvos kariuomenėje, dalyvavo visuomeninėje veikloje, buvo aktyvus Šaulių sąjungos narys, šaulių būrio vadas. 1938 m. susituokė su Bronislava Ralyte ir tapo ūkio, esančio Varnių valsčiuje, šeimininku. Suremontavo pastatus, pasistatė kalvę, ėmėsi brikelių gamybos ir apleistas ūkis suklestėjo.

Artėjant antrajai sovietų okupacijai, daugelis vietos gyventojų rengėsi palikti namus ir traukti į Vakarus. V. Montvydas pasirinko kitą kelią – ginti tėvynę nuo okupantų. Jis 1944 m. pradžioje Varnių apylinkėse pradėjo organizuoti Lietuvos laisvės armijos Vanagų grupę. Priesaika būdavo priimama V. Montvydo namuose. Į jo namus slapčia buvo vežami ginklai. 1944 m. liepos mėn. su bendražygiu Stasiu Beniuliu, surinkę aplinkinių kaimų jaunuolius, su ginklais mokymui iškeliavo į Platelių miškus. Jo žemėje buvo įrengtos trys partizanų slėptuvės-bunkeriai. Vieną iš jų, kuriame jis slėpėsi su S. Beniuliu, 1944 m. rudenį susekė okupantai. Partizanai nesutriko ir atsišaudydami bei mėtydami granatas išsiveržė iš apsupties. Tai buvo pirmas, bet ne paskutinis V. Montvydo sėkmingas prasiveržimas.

1944 m. Kūčių vakarą nuo okupantų rankos V. Montvydo ūkis virto pelenais. Žmona ir penki mažamečiai vaikai liko gyvi, tačiau be pastogės. Partizano šeimą glaudė giminaičiai, Žemaitijos kaimų valstiečiai. 1951 m. jo žmona buvo suimta ir įkalinta Kazachijoje, Džeskazgane. Penki mažamečiai vaikai turėjo slapstytis pas gerus žmones.

1947 m. pabaigoje Žemaičių apygarda buvo smarkiai nukentėjusi po MGB agentų provokacijų, septynis mėnesius neturėjo vado. Jonas Žemaitis-Vytautas, naujai įkurtos Vakarų Lietuvos (Jūros) srities vadas, 1948 m. birželio mėn. Žemaičių apygardos vadu paskyrė Šatrijos rinktinės vadą, ilgametį LLA narį ir aktyvų kovotoją su okupantais V. Montvydą. Jo pavaduotoju tapo Napoleonas Keršas-Napoleonas, štabo viršininku – Ignas Čėsna-Žentas, štabo karininku ir ūkio dalies viršininku – Bronislovas Alūza-Bedalis, agitacijos ir propagandos skyriaus viršininku – Juozas Stirbys, ryšių karininku – Jonas Kentra-Tigras. V. Montvydas-Žemaitis, gerai suprasdamas, kad vien ginklu sunku priešintis okupantams, daug dėmesio skyrė partizanų spaudai. Vadas nuolat ieškojo literatūrai gabių jaunuolių, pats redagavo leidinius. Buvo leidžiami laikraščiai „Kovojantis lietuvis“, „Malda girioje“, „Laisvės balsas“, kuris ėjo iki 1953 m. rugpjūčio mėn. Pastarasis trūkstant popieriaus buvo spausdinamas mokykliniuose sąsiuviniuose. 1952 m. eilėraščių rinkinys „Laisvės kovų aidai“ buvo išleistas net 1000 egzempliorių tiražu. Yra žinių, kad jis slapta buvo surinktas ir išspausdintas valstybinėje Telšių spaustuvėje.

V. Montvydas-Žemaitis, Etmonas, vienas ilgiausiai apygardai vadovavusių vadų.

1953 m. rugpjūčio 23 d. Šilalės r. Poežerės k. gyventojas Juozas Naujokas-Žvejys pranešė Varnių MGB, kad Lūksto ir Paršežerio ežerų apylinkėse dažnai mato du partizanus. Iš aplinkinių rajonų surinkti stribų ir enkavėdistų pulkai surengė pasalą. Tylų rugpjūčio 23-iosios vakarą apie porą valandų aidėjo šūviai Varnių r. Reistrų k. prie Sietuvos upelio netoli Lūksto ežero. Žuvo apygardos vadas V. Montvydas-Žemaitis ir jo adjutantas B. Alūza-Bedalis. Žuvusiųjų palaikai buvo išniekinti Varnių r. stribų būstinės kieme, vėliau, manoma, įmesti į šalia esantį pelkėtą tvenkinį.

1999 m. gruodžio 22 d. V. Montvydui pripažintas kario savanorio statusas. Lietuvos Respublikos Prezidento 1998 m. gegužės 19 d. dekretu jam suteiktas pulkininko laipsnis, 1999 m. gegužės 19 d. dekretu po mirties apdovanotas Vyčio Kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu (dabar – Vyčio Kryžiaus ordino Komandoro kryžius).

LGGRTC medžiaga